

Sabahattin Ali keşfi sürüyor

Cumhuriyet'in kurucu sanat adamı

Sabahattin Ali, edebiyatçı yönünün yanında öngörüsü ve yapmak istedikleriyle, tiyatroya ve konservatuvara katkılarıyla, insan ve doğa sevgisiyle çok yönlü bir aydın. Ali, bu özellikleriyle Ankara'da yaşadığı 1935-1943 yılları arasında Cumhuriyet'in kurucu sanat adamlarından biri haline geliyor

ERSOY IRŞİ

ersoy@aydinlik.com.tr

let Konservatuvarı'nın kuruluş hikâyesinin içinde de bir **Sabahattin Ali** anlatmak gerekiyor diye düşünüyorum.

■ **Sergi**yi hazırlarken **Sabahattin Ali**'ye ilişkin ilk kez karşılaştığımız malzeme ve belgeler içinde sizi en çok etkileyen hangileri oldu?

■ **Sabahattin Ali** arşivinde hâlâ kamuoyunun görmediği malzemeler var. Bu **sergide** ilk kez **sergilediğimiz** materyallerin bence en ilginç, **Sabahattin Ali** nin 1939'da Nisan'dan Ağustos'a kadar Ankara'dan yola çıkarak, Sivas, Kayseri, Erzurum, Gümüşhane, Samsun ve Zonguldak hattında yaptığı geziye tuttuğu notlar ve çektiği fotoğraflar. Bu **sergiyi** ortaya çıkaran da bu materyaller oldu. Çünkü biz gezi yazıları yazan bir **Sabahattin Ali** tanımıyoruz. Bu gezi yazıları onun **sanatı** ve yazarlığındaki çok yönlülüğü de yansıtıyor. Mesela Zonguldak'ta kömür madenine gitmiş. Madeni yazmış, bugüne kadar hiç düşünülmeyen bir konuyu, kuyularda çalışan hayvanları yazmış. Bunun dışında **Sabahattin Ali** nin Balıkesir Öğretmen Okulu'ndayken tuttuğu günlük ve Tarih Vakfı'nda Aysel Sıtkı İlhan arşivinde bulunan mektuplarla, **Ömer Koç**'un kişisel arşivindeki mektuplar geldi. Onlar da ilk kez **sergilediğimiz** malzemeler oldu.

■ **On beş yıldır Sabahattin Ali** üzerine çalışıyorsunuz. **Sergide** bizleri bir yolculuğa çıkarıyorsunuz. Sizin yolculuğunuz nasıl başladı?

1930'lar ile 1945 arası genel olarak dünya tarihi özelde de Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk 10-15 yılı çok merak ettiğim bir dönem. 2002'den beri itibaren **Yapı Kredi Yayınları** nda projeler bazında çalışmaya başladım. 2003'te **Sabahattin Ali** nin kızı Filiz Hanım babasından geriye kalanları tekrar tasnif etme ve ardından neler yapılabileceği konusunda yardım istedi. Aynı yıl arşivi devralıp çalışmaya başladım. Sonra yeni **yayınlar** hazırlamak, **sergiler** yapmak şeklinde devam etti.

■ **Çalışmalarınızda nasıl bir Sabahattin Ali**'yle tanıştınız?

Bu **sergiler** ve çalışmalar **Sabahattin Ali**'yi sadece edebiyatçı yönüyle değil, aynı zamanda çok yönlü bir kültür adamı olarak da görmemizi sağladı. 1935'te Ankara'ya yerleşip de 1943'e kadar Ankara'da kaldığı yıllarda Cumhuriyet'in kurucu **sanat** adamlarından biri haline geliyor. Öngörüsü belki öngörünün ötesinde uz görüşü, yapmak istedikleri, özellikle dünya edebiyatına duyduğu merak, kültür adamı olarak tiyatroya ve konservatuvara katkısı benim de bu yolculukta öğrendiğim şeyler oldu. Geçenlerde bana Ulus gazetesinde 1937'de Konservatuvar öğrencileriyle **Sabahattin Ali**'yi bir arada gösteren bir fotoğraf gönderdiler. Artık Ankara Dev-

let Konservatuvarı'nın kuruluş hikâyesinin içinde de bir **Sabahattin Ali** anlatmak gerekiyor diye düşünüyorum.

■ **Son yıllarda Sabahattin Ali**'ye ve eserlerine ilginin oldukça arttığını görüyoruz. Türkiye **Sabahattin Ali**'yi yeniden keşfediyor diyebilir miyiz?

Evet, yeniden keşfediyor. Bunda bizim de katkımız oldu. 2002'den bu yana **Sabahattin Ali** ile ilgili yeni ve sistemli bir çalışma yapmaya başladık. 380 civarında okulda **Sabahattin Ali** söyleşisi yaptım, Filiz Ali de İstanbul'da, Ankara'da, Edremit'te öğretmenlerle buluştu. Ayrıca öğretmenlere yönelik **Sabahattin Ali** Edebiyat Okulu yapıyoruz. 1948'de öldürüldüğünde kamuoyuna dünya görüşünden ötürü korkulacak bir figür olarak yansıtıldı. Fakat yıllar sonra **Sabahattin Ali** yeniden ön plana çıkmaya başladı. Öncelikle Filiz Ali'nin anılarında ve ken-

disinden geriye kalanlarda bir baba, bir eş, bir öğretmen, bir kültür adamı portresi ortaya çıktı. Okundukça da paylaşılmaya başlandı. Dünya görüşünden ötürü susturulmaya çalışılan adamın eserleri Türkiye'nin gündeminden düşmemeye başladı. **Sabahattin Ali** bugün toplum olarak ihtiyacımız olan bir ses oldu. Onun yaptığını yapabilecek, bir şeyleri değiştirmeye çalışacak insanlara ihtiyaç var. Bu ilgi bu ihtiyacı da gösteriyor.

■ **Sabahattin Ali** nin siyasi tavrı özellikle Markopşa'da kaleme aldığı yazılarda belirgin bir şekilde ortaya çıkıyor. **Sergide** ziyaretçiler **Sabahattin Ali** nin bu yönünü görebiliyor mu?

Eleştirel bir siyasi yayın çizgisi var Markopşa'da. 1940'lı yıllarda Türkiye'nin Batı'yla yaklaşma süreci ve iktidar değişiklikleriyle baskı ortamı yükseliyor. Tan gazetesi baskını, DTCF'den hocaların atılması, Behice Boran, Adnan Cemgil ve Pertev Naili Boratav'ın işlerine son verilmesi gibi bir süreç yaşanıyor. O süreçte **Sabahattin Ali** İstanbul'a geliyor ve Aziz Nesin ile Markopşa'yı çıkarmaya başlıyorlar. **Sergimizin** İstanbul bölümünde Markopşa'yı o dönemdeki yazışmaları, Paşakapısı Cezaevi'nde ailecek çekilmiş son fotoğrafıyla tutukluluk dönemini de **sergiliyoruz**. **Serginin** izleyicilerin kendi fark edebilecekleri yanırları da var. Örneğin biz "**Sabahattin Ali** hapse girmiş" diye yazmıyoruz fakat **sergide** buldukları şehir kısmında alt tarafı demir parmaklığı andıran vitrin, fotoğrafın üstünde tutuklanma belgeleri varsa orada **Sabahattin Ali** nin bu şehirde tutuklandığını anlatıyoruz.

TOPLUMSAL MANZARALAR YANSIYOR

■ **Sabahattin Ali** nin öldürülmesi ve sonrasında yaşananlar Türkiye'de kayan bir yaradır ve sıkça tartışılmıştır. **Sergide** bu konuyla ilgili bir bölüm var mı?

Daha önce yaptığımız **sergilerde** uzun yer verdik. 2012'de yaptığımız **sergi** doğumundan ölümüne doğru giden bir **sergiydi**. Orada ölüm yolculuğuna çıktığı kamyonun fo-

toğrafi, katiliyle ilgili gazete kupürleri gibi birçok şeyi **sergiledik**. Bu **sergide** ise **Sabahattin Ali** 'yi farklı ele alarak, onun kültür adamı kimliğini, şehirlere bakışını **sergilemek** istedik. **Sergi Sabahattin Ali** nin geçtiği şehirler üzerinden Türkiye'nin toplumsal manzaralarını yansıtıyor. Tabii ki **Sabahattin Ali**, öldürülmesiyle çok büyük bir kayba yol açan ve susturulamayan bir sese dönmüş birisidir.

■ **1,5 ayı geride bıraktık sergide** şu ana kadar olan ilgiyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

1,5 ayda 30 bine yakın ziyaretçi oldu. **Sergiye** ilgi çok yoğun, her geçen gün artıyor. Sosyal medyada çok paylaşılıyor, basın da çok ilgi gösterdi. **Sabahattin Ali** 'yi yeni tanıyanların onun **Kürk Mantolu Madonna** 'dan ibaret olmadığını gördü. Aşağıda **kitapçıya** indigiminde, **sergiden** çıkan çoğu insanın **kitapçıdan** da bir **Sabahattin Ali** kitabı arak çıktığını görüyorum. Bu da oldukça mutluluk veriyor.

ÜNİVERSİTELERDE ÇALIŞILMALI

■ **Daha önce Cahit Sıtkı, Ziya Gökalp, Sait Faik** gibi edebiyatın çınarlarıyla ilgili müze çalışmalarımız oldu. **Sabahattin Ali** sergilerimiz bir müze çalışmasına dönüşebilir mi?

Sabahattin Ali 'yle ilgili bir müze yapma fikri çok heyecan verici fakat bunun için madde imkanları gerekiyor ve maalesef bu da çok kolay değil. Şimdilerde Edremit'te **Sabahattin Ali** nin ailesinin yaşadığı evi belediye kamulaştırdı. Küçük bir ev ama orası için de çalışmalara başlayacağız. Müze dışında üniversite bünyesinde olabilir, **Sabahattin Ali** 'yle ilgili araştırmaları çoğaltabileceğimiz bir yapıya da ihtiyaç var.

"Kürk Mantolu Madonna"nın elyazması taslakları